

POSTANOWIENIE

Dnia 29 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z wniosku A.K. S.

przy uczestnictwie K. S., E. Ś. i Skarbu Państwa

- Starosty C.

o ustanowienie drogi koniecznej,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 29 maja 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej uczestniczek K. S. i E. Ś.

od postanowienia Sądu Okręgowego w C.

z dnia 10 lipca 2019 r., sygn. akt VI Ca (...),

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2) zasądza od uczestniczek K. S. i E. Ś. na rzecz wnioskodawczyni kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych, a na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 10 lipca 2019 r. Sąd Okręgowy w C. oddalił apelację uczestniczek K. M. i E. Ś. od postanowienia Sądu Rejonowego w C. z dnia 12 lutego 2019 r. ustanawiającego na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości położonej w miejscowości W., gmina P., oznaczonej jako działka nr (...) o powierzchni 0,2800 ha, dla której w Sądzie Rejonowym w C. urządzono księgę

wieczystą nr (...), w której jako właścicielka wpisana jest wnioskodawczyni A. K. S. , służebność drogi koniecznej na nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...) o powierzchni 0,3194 ha, dla której w Sądzie Rejonowym w C. urządzono księgę wieczystą nr (...), której współwłaścicielami są K. S. w 35/48 częściach i E. Ś. w 13/48 częściach pasem gruntu o łącznej powierzchni 0,0073 ha oznaczonym jako „A” zawartych między punktami 1, 2, 3/15p, 4/15p, 1 o powierzchni 0,0015 ha pasem gruntu oznaczonym jako „B” zawartym pomiędzy punktami 2,3,6,3/15, 2 o powierzchni 0,0058 ha przedstawionym na mapie sporządzonej przez biegłego geodetę M. S. wg wariantu 1 wpisanej do ewidencji materiałów państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego prowadzonego przez Starostę C. w dniu 26 września 2017 r. za numerem ewid. P.(...).

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez uczestniczki postępowania K. M. i E. Ś.. Wnosząc o przyjęcie jej do rozpoznania wskazały, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, które wymaga odpowiedzi na pytanie: „czy przez pojęcie odpowiedniości dostępu do drogi publicznej określone w art. 145 § 1 k.c., należy rozumieć zbiór stałych i niezmiennych warunków formalnych, jakie musi spełniać „odpowiedni dostęp” do nieruchomości (np. szerokość traktu, utwardzenie, ujęcie w planie zagospodarowania przestrzennego Gminy) na chwilę zgłoszenia takiego żądania do Sądu i oceny tego dostępu przez Sąd powszechny, czy też w ramach tej przesłanki, ocenianej obiektywnie z punktu widzenia osoby trzeciej (Sądu), możliwe jest również uwzględnienie dyspozycji skierowanej wobec właściciela nieruchomości władnącej, polegającej na wstępnym dostosowaniu istniejącego (również nieodpowiedniego) dostępu przez właściciela nieruchomości władnącej do drogi koniecznej wg własnych potrzeb, o ile jest to możliwe i nieruchomość ta posiada dostęp do sieci dróg przez drogę wewnętrzną, w rozumieniu tego przepisu.

W ocenie skarżących istnieje również potrzeba wykładni art. 145 § 1 k.c. i zawartego w nim zwrotu „dostęp do drogi publicznej”, wywołującego rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, przez odpowiedź na pytanie czy powyższy zwrot należy wyklądać ściśle tj. wg zawężającej wykładni językowej i rozumieć przez to wyłącznie sytuację, w których nieruchomość nie ma dostępu do drogi

publicznej w rozumieniu art. 1 i 2 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2020 r., poz. 470 dalej jako: „u.d.p.” lub „ustawa o drogach publicznych”) czy też dopuszczalna jest negatywna wykładnia rozszerzająca tego zwrotu, przewidująca również sytuacje, gdy nieruchomość ma dostęp do drogi nie będącej drogą publiczną (np. drogi wewnętrznej, polnej).

W odpowiedzi na skargę kasacyjną uczestnik Skarb Państwa – Starosta C. oraz wnioskodawczyni wnieśli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie zasługuje na podzielenie stanowisko wnioskodawczyni wskazujące na niedopuszczalność skargi ze względu na określenie wartości przedmiotu zaskarżenia jedynie na kwotę 4.290 zł. W sprawach z zakresu prawa rzeczowego, do których należy sprawa o ustanowienie służebności drogi koniecznej, nie objętych wyjątkami wymienionymi w art. 519¹ § 4 k.p.c., skarga przysługuje bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 519¹ § 1 k.p.c.)

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżących, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżących obowiązek przedstawienia zagadnienia o

charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Zagadnienie ma cechować się istotnością, czyli być doniosłe z uwagi na rangę zawierającego się w nim problemu prawnego oraz jego znaczenie wykraczające poza potrzeby rozstrzygnięcia sprawy, w której wniesiono skargę. Nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11 i z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151).

Oparcie z kolei wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżące rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Nie istnieje przy tym potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. m.in. niepublikowane postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2015r., I PK 4/15, z dnia 23 kwietnia 2015r., I CSK 691/14, z dnia 17 marca 2015r., I PK 4/15, i z dnia 12 grudnia 2008r., II PK 220/08).

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie spełnia tych wymagań.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące instytucji służebności drogi koniecznej jest wyjątkowo bogate, a argumentacja przytoczona we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie przekonuje o potrzebie ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tym przedmiocie. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjęto, że za "odpowiedni" dostęp do drogi publicznej można uznać taki prawnie zagwarantowany dostęp, który pozwala właścicielowi korzystać z nieruchomości zgodnie z jej przeznaczeniem i właściwościami. „Odpowiedniość” dostępu do drogi publicznej jest pojęciem relatywnym i ocennym, w związku z czym decydujące znaczenie w sprawie o ustanowienie służebności drogi koniecznej mają

okoliczności faktyczne konkretnej sprawy, z uwzględnieniem konieczności należytego wyważenia interesów wnioskodawcy (właściciela nieruchomości mającej stać się władnącą) i właścicieli nieruchomości, które mają być obciążone służebnością. Wymagają one rozważenia, czy prawnie zapewniony dostęp gwarantuje niezbędną, ze społeczno-gospodarczego punktu widzenia, łączność nieruchomości z należącymi do niej budynkami gospodarskimi, umożliwiając normalne gospodarcze korzystanie z nieruchomości.

Nieostrość kluczowego dla konstrukcji drogi koniecznej pojęcia „odpowiedniości” dostępu nieruchomości do drogi publicznej pozostawia sądowi znaczną swobodę w kształtowaniu treści służebności oraz pozostawia możliwość dostosowania decyzji do konkretnych czynników stanu faktycznego (por. m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 września 1956 r., 1CO 29/54, PiP 1958, nr 5-6, str. 992, z dnia 14 sierpnia 1985 r., III CZP 44/85, OSNCP 1986, nr 7-8, poz. 106, z dnia 14 maja 2014 r., III CZP 14/04, OSNC 2015, nr 1, poz. 8, orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1953 r., IC 442/53, OSN 1954, nr 2, poz. 43, z dnia 23 września 1954 r., I CR 938/54, OSN 1955, nr 2, poz. 41, z dnia 29 grudnia 1970 r., III CRN 496/70, niepubl. oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 1974 r., III CRN 316/73, OSNCP 1974, nr 11, poz. 197, z dnia 14 września 2000 r., V CKN 1306/00, niepubl., z dnia 28 listopada 2000 r., IV CKN 172/00, niepubl., z dnia 6 kwietnia 2004 r., I CK 552/03, OSNC 2005 nr 4, poz. 70, z dnia 9 grudnia 2004 r., II CK 233/04, IC 2005, nr 11, str. 47, z dnia 24 listopada 2005 r., IV CK 235/05, niepubl., z dnia 30 września 2008 r., III CSK 232/08, niepubl., z dnia 2 lipca 2009 r., V CSK 480/08, niepubl., z dnia 30 kwietnia 2011 r., V CSK 317/10, OSNC - ZD 2012, nr B, poz. 47, i z dnia 20 września 2012 r., IV CSK 34/12, BSN 2013, nr 10).

W konsekwencji istotne znaczenie dla przyjęcia, że nieruchomość nie ma odpowiedniego dostępu do drogi publicznej w rozumieniu art. 145 § 1 k.c., ma dokonanie uprzedniej oceny zgromadzonych w sprawie dowodów, będących podstawą ustaleń faktycznych, a więc kwestie usuwające się spod kontroli sądu kasacyjnego (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.), czego skarżące nie respektują podnosząc w skardze kasacyjnej wprost zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Bogactwo stanów faktycznych, implikujące niuansowanie oceny prawnej w zakresie

kwalifikacji odpowiedniości dostępu do drogi publicznej w tego rodzaju sprawach przez sądy powszechne, nie stanowi problemu prawnego powstałego na tle konkretnych przepisów prawa, których rozstrzygnięcie niezbędne dla sprawy, stwarza realne i poważne trudności, przekraczające poziom występujący zwykle w przypadku każdego procesu decyzyjnego sądu orzekającego w konkretnej sprawie.

Za drogę publiczną uważać natomiast należy drogę zaliczoną na podstawie ustawy o drogach publicznych do jednej z kategorii dróg, z której może korzystać każdy, zgodnie z jej przeznaczeniem, z ograniczeniami i wyjątkami określonymi w tej ustawie lub innych przepisach szczególnych (drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne). Drogi niezaliczone do żadnej kategorii dróg publicznych, w szczególności drogi w osiedlach mieszkaniowych, dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych, są drogami wewnętrznymi. Nieruchomość ma odpowiedni dostęp do drogi publicznej w rozumieniu art. 145 § 1 k.c., jeżeli z siecią dróg publicznych w rozumieniu ustawy o drogach publicznych łączy ją szlak drożny wydzielony geodezyjnie jako droga, która choć nie jest zaliczona do sieci dróg publicznych pozostaje w planie przestrzennego zagospodarowania gminy i znajduje się pod jej zarządem oraz pozwala na powszechny i nieskrępowany dostęp ogółowi osób (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2010 r., II CSK 30/10, niepubl., z dnia 12 października 2011 r., II CSK 94/11, niepubl., i z dnia 20 września 2012 r., IV CSK 34/12). Wskazywane przez skarżące rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego są pozorne i wynikają z szczegółowych tez poszczególnych judykatów dotyczących szczególnych okoliczności faktycznych spraw w których były wyrażane.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego na rzecz uczestnika Skarbu Państwa Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 520 § 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 5 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności

adwokackie (Dz. U. z 2015, poz. 1800 ze zm.), a na rzecz wnioskodawczyni na podstawie art. 520 § 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 5 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2018, poz. 265).